

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

0	5	2	8
---	---	---	---

Exam. Code :

0	0	0	6
---	---	---	---

B.A./B.Sc. (General) 6th Semester

(2054)

MUSIC (Instrumental) (In all Mediums)

Paper : A—Theory

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 45

Note :— Attempt **FIVE** questions in all. Question No. 9 (Unit-V) is compulsory and selecting any **ONE** question each from Unit-I to Unit-IV.

UNIT—I

1. Write in detail about the historical development of Indian Music from 4th to 13th century. 9
2. Give the comparison study of Uttari and Dakshini Sangeet Padities. 9

UNIT—II

3. Write down the detailed life sketch of Dr. Panna Lal Ghosh. 9
4. Explain in detail about the contributions of Vidushi Smt. Sharan Rani. 9

UNIT—III

5. Akashvani and Doordarshan have played a vital role in popularizing the Instrumental music. Comment. 9
6. How should a student prepare himself for a successful Manch Pradarshan ? 9

UNIT-IV

7. Write down the Notation of any one Drut Gat in any Raga of your course with its two Toras. 7+2=9
8. (a) Ekgun and Dugan of Taal Jhumara.
(b) Brief Introduction of Raag Gujari Tori. 6+3=9

UNIT-V

9. Attempt any *nine* of the following :—
- (i) Singing time of Raag Bahar.
- (ii) Vajrit Swaras in Rag Mian ki Todi.
- (iii) Swaras used in Raag Mian ki Malhar.
- (iv) Total matras of Ada Chautal.
- (v) Tali Khaali on which Matras in Jatt Taal.
- (vi) Ekgun of Tilwada Tal.
- (vii) Who is the writer of sangeet Ratnakar ?

- (viii) Which Instrument was played by Dr. Lal Mani Mishra ?
- (ix) What are the signs of Sum and Tali in Dakshini Sangeet Paditi ?
- (x) How many Notation systems are popular in Music of India ?
- (xi) Aroh of Raag bahar.
- (xii) Dakshini Sangeet Paditi is popular in which states of India ?
- (xiii) Rag Mian ki Tori and Rag Mian ki Malhar were invented by which noted Singer of India ? 9×1=9

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- कुल पाँच प्रश्न करें। प्रश्न नंबर 9 (यूनिट-V) आवश्यक है।
यूनिट I से यूनिट IV में से एक-एक प्रश्न हल करें।

यूनिट-I

1. चौथी से तेरहवीं शताब्दी तक भारतीय संगीत के ऐतिहासिक विकास की विस्तृत चर्चा करें। 9
2. उत्तरी तथा दक्षिणी संगीत पद्धतियों का परस्पर तुलनात्मक अध्ययन करें। 9

यूनिट-II

3. डा. पन्नालाल घोष जी का जीवन वृत्तांत लिखें। 9
4. विदुषी श्रीमती शरण रानी जी के भारतीय संगीत के प्रति योगदान पर विस्तृत चर्चा करें। 9

यूनिट-III

5. आकाशवाणी तथा दूरदर्शन द्वारा भारतीय संगीत वाद्यों का अत्याधिक प्रचलन करने में विशेष हाथ रहा है। टिप्पणी करें। 9
6. एक सफल मंच प्रदर्शन करने के लिए विद्यार्थी को किन-किन बातों की ओर ध्यान देते हुए, स्वयं को तैयार करना चाहिए, चर्चा करें। 9

यूनिट-IV

7. अपने कोर्स के किसी एक राग में एक द्रुत-गत, दो तोड़ों सहित लिखें। 7+2=9
8. (a) ताल झूमरा की एक-गुन तथा दु-गुन लिखें।
- (b) राग गुजरी-तोड़ी का संक्षिप्त परिचय दें। 6+3=9

यूनिट-V

9. निम्नलिखित किन्हीं नौ प्रश्नों को हल करें :
- (i) राग बहार का गायन समय।
 - (ii) मियां की तोड़ी के वर्जित स्वर।
 - (iii) मियां की मल्हार में लगने वाले स्वर।
 - (iv) आड़ा-चौताल की कुल मात्राएं।
 - (v) जत-ताल में ताली, खाली किस मात्रा पर आती है ?
 - (vi) तिलवाड़ा ताल की एक-गुन लिखें।
 - (vii) संगीत रत्नाकर के लेखक कौन हैं ?
 - (viii) डॉ. लालमणि मिश्रा जी कौनसा वाद्य बजाते थे ?

- (ix) ਦਕਸ਼ਿਣੀ ਸੰਗੀਤ ਪਛਤਿ ਮੇਂ ਸਮ ਤਥਾ ਤਾਲੀ ਕੇ ਲਿਏ ਕੌਨ-ਕੌਨ ਸੇ ਚਿਨ੍ਹ ਲਗਾਏ ਜਾਤੇ ਹੈਂ ?
- (x) ਭਾਰਤੀਯ ਸੰਗੀਤ ਮੇਂ ਕੌਨ-ਕੌਨ ਸੀ ਸਵਰਲਿਪਿ ਪਛਤਿਆਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈਂ ?
- (xi) ਰਾਗ ਬਹਾਰ ਕਾ ਆਰੋਹ ਲਿਖੇਂ।
- (xii) ਦਕਸ਼ਿਣੀ ਸੰਗੀਤ ਪਛਤਿ ਭਾਰਤ ਕੇ ਕਿਨ-ਕਿਨ ਰਾਜਯੋਂ ਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ?
- (xiii) ਰਾਗ ਸਿਆਂ ਕੀ ਤੋਡੀ ਤਥਾ ਰਾਗ ਸਿਆਂ ਕੀ ਸਲਹਾਰ ਕੇ ਰਚਯਿਤਾ ਕੌਨ ਥੇ ?

9×1=9

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 9 (ਯੂਨਿਟ-V) ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਯੂਨਿਟ I ਤੋਂ ਯੂਨਿਟ IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-I

- ਚੌਥੀ ਤੋਂ ਤੇਰਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਕ੍ਰਮ ਉੱਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਓ। 9
- ਉੱਤਰੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀਆਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰੋ। 9

ਯੂਨਿਟ-II

- ਡਾਕਟਰ ਪੰਨਾ ਲਾਲ ਘੋਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪਰਿਚੈ ਲਿਖੋ। 9
- ਵਿਦੂਸ਼ੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਰਣ ਰਾਣੀ ਜੀ ਦੇ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਯੋਗਦਾਨ ਉੱਤੇ ਖੋਲ ਕੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 9

ਯੂਨਿਟ-III

5. ਆਕਾਸ਼ਵਾਣੀ ਅਤੇ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਾਦਿਆਂ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਚਲਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਟਿੱਪਣੀ ਕਰੋ। 9
6. ਇੱਕ ਸਫਲ ਮੰਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ? ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 9

ਯੂਨਿਟ-IV

7. ਆਪਣੇ ਕੋਰਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਦੁਰੁਤ ਗਤ ਦੀ ਸਵਰਲਿਪੀ ਦੇ ਤੋੜਿਆਂ ਸਮੇਤ ਲਿਖੋ। $7+2=9$
8. (a) ਤਾਲ ਝੁਮਰਾ ਦੀ ਇਕ-ਗੁਣ ਅਤੇ ਦੁਗੁਣ ਲਿਖੋ।
(b) ਰਾਗ ਗੁਜਰੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਪਰਿਚੈ ਲਿਖੋ। $6+3=9$

ਯੂਨਿਟ-V

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੱਲ ਕਰੋ :
- (i) ਰਾਗ ਬਹਾਰ ਦਾ ਗਾਇਨ ਸਮਾਂ।
 - (ii) ਮੀਆਂ ਦੀ ਤੋੜੀ ਵਿੱਚ ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ।
 - (iii) ਮੀਆਂ ਦੀ ਮਲਹਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਵਰ।
 - (iv) ਆੜਾ-ਚੌਤਾਲ ਦੀਆਂ ਕੁੱਲ ਮਾਤਰਾਵਾਂ।
 - (v) ਜੱਤ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਤਾਲੀ, ਖਾਲੀ ਕਿਹੜੀਆਂ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ?

- (vi) ਤਿਲਵਾੜਾ ਤਾਲ ਦੀ ਇੱਕ-ਗੁਣ ਲਿਖੋ।
- (vii) ਸੰਗੀਤ ਰਚਨਾਕਾਰ ਦੇ ਲੇਖਕ ਕੌਣ ਹਨ ?
- (viii) ਡਾਕਟਰ ਲਾਲ ਮਣੀ ਮਿਸ਼ਰ ਜੀ ਕਿਹੜਾ ਸਾਜ ਵਜਾਉਂਦੇ ਸਨ ?
- ix) ਦੱਖਣੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮ ਅਤੇ ਤਾਲੀ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਚਿੰਨ ਦਰਸਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ?
- x) ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਸਵਰ ਲਿਪੀ ਪੱਧਤੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ ?
- xi) ਰਾਗ ਬਹਾਰ ਦਾ ਆਰੋਹ ਲਿਖੋ।
- xii) ਦੱਖਣੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ?
- xiii) ਰਾਗ ਮਿਆਂ ਦੀ ਤੋੜੀ ਅਤੇ ਰਾਗ ਮਿਆਂ ਦੀ ਮਲਹਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾਕਾਰ ਕੌਣ ਸਨ ?

$$9 \times 1 = 9$$